

להתזדנע

ולהגלות מחמדי התורה בכל דף בשי"ס

עבודה זרה דף ג

מילי דאגדתא

מאמר 'מצוה קלה יש לי וסוכה שמה'

בעבודה זרה דף ג'. אמרו לפניו, רבוננו של עולם, תנה לנו מראש ונעשנה. אמר להן הקדוש ברוך הוא, שוטים שבעולם מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת. אלא אף על פי כן, מצוה קלה יש לי וסוכה שמה, לכו ועשו אותה. ומי מצית אמרת הכי, והא אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב אשר אנכי מצוך היום, היום לעשותם ולא למחר לעשותם, היום לעשותם ולא היום ליטול שכר, אלא שאין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו, ואמאי קרי ליה מצוה קלה משום דלית ביה חסרון כ"ס. מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו, והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז, וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא, שנאמר ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו. מקדיר, והא אמרת אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו, משום דישראל נמי זימני דמשכא להו תקופת תמוז עד חגא, והוי להו צערא. והאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה, נהי דפטור, בעוטי מי מבעטי.

- א -

מעלת ישראל על גבי אומות העולם יתברר על ידי מצות סוכה

וגורם לו בזה נחת רוח, ואע"ג שהשכר שהאדם מקבל בעד המצוה הוא מתת אלהים שהוא נותן אל האדם, מכל מקום מאחר שיש להקב"ה תענוג ונחת רוח במה שהוא יכול ליתן לאדם שכר בעד עשיית המצוה שעשה, לכן נחשב קבלת שכר מצוה כאילו כביכול נותן האדם בזה דורון להקב"ה במה שמהנהו שמקבל שכר מצוה.

אמנם זה אמור דוקא במי שמקיים תורה ומצות לשמה כדי לגרום נחת רוח לפני הקב"ה, ואינו מכוין בעשיית המצות כדי לקבל שכר, באיש זה מעלה עליו הקב"ה שגם קבלת השכר נחשב למצוה, כי גם בזה הוא עושה תענוג להקב"ה וגם בזה הוא נותן דורון להקב"ה. אבל מי שמקיים תורה ומצות בכוונה כדי לקבל שכר, באיש זה אין קבלת השכר נחשב למצוה, שהרי אפילו בעשיית המצוה כוונתו לתועלתו ולטובת עצמו, ומדוע יחשב קבלת השכר כעשיית מצוה.

וביתר עומק, כי התנהגותו של הקב"ה עם האדם הוא כביכול מדה כנגד מדה כפי התנהגותו של האדם, ולכן מי שמקיים תורה ומצות על מנת שלא לקבל שכר וכל מגמתו בקיום המצות הוא לגרום נחת רוח להקב"ה, גם הקב"ה מתנהג עמו בדרך זה שהוא רוצה בעבודתו של האדם כדי שיוכל להיטיב לו ולהעניק לו שכר לנחת רוחו, ולכן נחשב אצלו קבלת השכר למצוה, כי אצל איש זה רצונו של הקב"ה בעבודתו כדי שיוכל להטיב לו וליתן לו שכר, ולכן אצלו גם 'שכר מצוה מצוה'. אבל מי שמקיים מצוות לתועלת עצמו כדי לקבל שכר, מאחר שחפצו ורצונו בעשיית מצוה אינו לגרום נחת רוח להקב"ה, אלא רצונו בקיום מצוה הוא למען השכר, באיש זה אין הקב"ה מתענג ליתן לו שכר, ולכן אין קבלת השכר נחשב אצלו למצוה.

והנה שלמה המלך ע"ה אומר (קהלת ה') 'גם כל האדם אשר נתן לו האלהים עושר ונכסים והשליטו לאכול ממנו וגו' זו מתת אלהים היא. ואי' במדרש (שם), אמר רב פנחס, המדה הזאת אינה נוהגת בכל בני אדם אלא במי שירצה בו הקב"ה, ע"כ.

ולכאורה דברי המדרש תמוהים, שהרי מה שהאלהים נותן לאדם עושר ונכסים והשליטו לאכול ממנו, ודאי שהוא מתת אלהים לכל איש ואיש, כי מי האיש שיהא לו עושר ונכסים בלי שיתנו לו הקב"ה, והאיך אמר רב פנחס שאין זו מדה הנוהגת לכל אדם כי אם במי שירצה בו הקב"ה.

ישיבה בסוכה מורה שעולם הזה הוא דירת עראי בדרך פרוזודור לעולם הבא / מה שהקב"ה נותן שכר מצוה נחשב ג"כ כקיום מצוה / הבדל בין מי שמקיים מצות לעשות נחת רוח להקב"ה, ובין מי שעושה לשם קבלת שכר / מצות סוכה מורה שקבלת שכר הוא ג"כ מצוה

- מהרש"א, עבודת עבודה למהרש"ק -

א. בספרי דרוש נאמרו כמה דרכים לפרש מדוע כור הבוחן בין ישראל לעמים לעתיד לבא יהיה דוקא על ידי מצוה סוכה, שעל ידי מצות סוכה יושקת תלונתם של האומות נגד הקב"ה במה שבחר בבני ישראל ולא קירב אותם לעבודתו ית"ש. ולא זו בלבד, אלא שהבירור לא יהיה שבני ישראל יקיימו מצות סוכה ואומות בעולם לא יקיימו את המצוה, אלא שהבירור יהא באיזה פנים יוצאים בני ישראל מן הסוכה כשהם מצטערים, ובאיזה פנים יוצאים אומות העולם מן הסוכה כשקודר עליהם החמה.

בחידושי אגדות מהרש"א כתב דהטעם שהקב"ה נותן להם מצות סוכה הוא לרמז להם במצות סוכה שהיה להם לקיים המצות בעולם הזה שדומה לסוכה ודירת עראי, ע"כ. והיינו כי מצות אכילה ושתיה ולינה בסוכה שהיא דירת עראי, מורה לאדם שחיותו הגשמי של איש ישראל בעולם הזה הוא רק דרך עראי, כי כל העולם הזה הוא רק פרוזודור דרך עראי להגיע לטרקלין, ולכן מי שטרח בתורה ומצות בעולם הזה ובעניני גשמיים משתמש בדרך עראי, זוכה לשכר לעתיד לבא, אבל אומות העולם שעושים את העולם הזה לעיקר ולדירת קבע, אין להם שום קשר למצות סוכה, ולכן יתן להם הקב"ה מצות סוכה ויפקעו ממנה לגמרי להראות שאין להם שום קשר עם מצות סוכה שמורה שהעולם הזה הוא דירת עראי, וכיון שהעולם הזה אצלם לדירת קבע אין להם לבקש שכר.

ובספר עבודת עבודה למהר"ר שלמה קלוגר זצ"ל (הנדמ"ח) מבאר בדרך נחמד ונפלא מדוע יתן להם הקב"ה מצות סוכה ומזה יתברר ההבדל בין ישראל ובין אומות העולם.

דהנה בפרק ד' דאבות משנה ב' אמרו ד'שכר מצוה מצוה. והוא מפרש דהכוונה בזה דקבלת שכר בעד עשיית מצוה, זה בעצמו נחשב למצוה. והיינו, כי לא זו בלבד דכשאדם עושה מצוה להקב"ה נחשב כאילו הוא נותן דורון להקב"ה במה שגורם לו נחת רוח בעשיית המצוה, אלא גם מה שהוא מקבל שכר על עשיית המצוה, גם זה נחשב כאילו בזה הוא נותן דורון להקב"ה

גם בעולם הבא, ולכן יאמרו 'תנה לנו מראש ונעשנה', ואע"ג שקיבול שחר נחשב למצוה רק במי שמקיים המצוה שלא על מנת לקבל שחר, יאמרו הם שיתנו להם מצות ויקיימו אותן שלא על מנת לקבל פרס. ולכן יתן להם הקב"ה מצות סוכה שבאמת מרמז על דבר זה שעשה הקב"ה מצוה בפני עצמה על קבלת שחר.

אכן כאמור מה שקבלת שחר נחשב למצוה אמור דוקא במי שעובד את ה' כדי לעשות נחת רוח לפניו, אבל מי שעובד על מנת לקבל שחר, אין קבלת השחר נחשב אצלו למצוה. ומעתה, דבר זה יתברר על ידי שהקב"ה יקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז, וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא. כי בא וראה, במי שעוסק באיזה עסק או מלאכה ומטרתו הוא כדי שלאחר זמן ירויח ממון מזה, אם עכשיו אירע שמונע אותו מעבודתו וצריך להתבטל מן העסק, לא יצטער כל כך מזה, כיון שעכשיו אין לו רצון בעצם התעסקותו, אדרבא יאה לו שמחה במה שעכשיו אין לו לטרוח כל כך בזה. אכן מי שיש לפניו נותנים זהב וכסף והוא נמנע מליקח לעצמו את האוצר, ודאי הוא מצטער בזה צער גדול, כיון שהיה רוצה להתענג ברכישת האוצר לעצמו.

ובזה יתברר מעלת ישראל מן העכו"ם, כי אצל בני ישראל כשמושב תקופת תמוז וצריכים לצאת מן הסוכה מפני שמצטער פטור מן הסוכה, יש להם צער במה שצריכים לצאת מן הסוכה, כי הם רוצים לקיים מצות סוכה לא בשביל שחר שיקבלו למחר, אלא רוצים לקיים המצוה מפני שעצם עשייתה חביבה מאוד בעיניהם במה שבזה הם גורמים נחת רוח לפני הקב"ה, אבל אצל אומות העולם יתברר שאין להם שום חפץ בעצם המצוה עצמה כדי לעשות נחת רוח להקב"ה, וכל מטרתם הוא רק למען קיבול שחר, ולכן כשהקב"ה יקדיר חמה ויצאו מן הסוכה יהיו שמחים להפטר מן המצוה, ויבעטו בסוכה, ובזה יתברר מעלת ישראל מעל אומות העולם.

- ב -

מצות ישיבה בסוכה נתנה למי שמושרש בשורש קדוש והוא מוצא בה קורת רוח

שהוא צלו של הקב"ה קולטתו מאחר שהוא נקי מכל פסולת, ויעקב אבינו כיון שהיה נקי לגמרי מכל פסולת כי היתה מטתו שלימה, לכן היה בכחו לעשות דוגמא לזרעו אחריו שיזכו למצות סוכה, כי אברהם ויצחק אע"ג שמצד עצמם לא היה חסר להם שלימות, מכל מקום באשר יצאה מהם פסולת, לא היה בכוחם לעשות כדוגמא זו לזרעם אחריהם, כי אין הסוכה קולטת אלא אחר דיחוי הפסולת. ויעקב הוא נקרא גזעא ושרשא קדישא כיון שאין לו פסולת כלל, ולכן מי שהוא מזרע של גזעא קדישא ישב בסוכה.

וכתב שם דיש לאדם סימן שהסוכה קולטתו, והוא אם הוא מוצא קורת הרוח בישיבתו בסוכה, וכל כמה קורת רוח שיש לו בסוכה, בה במדה הסוכה קולטתו.

וזהו הפירוש בדברי הגמ' שלפנינו שאמרו דהקב"ה יתן להם מצות סוכה ויוציא חמה מנתיקה והם יהיו בועטין בסוכתם ויוצאין, כי בני ישראל אפילו כשהם נפטרים מן הסוכה מחמת מצטער שפטור מן הסוכה, מכל מקום אינם בועטים, אדרבא כיון שבני ישראל נקיים מכל פסולת, הסוכה קולטתם, והם מוצאים בה קורת רוח, ולכן כשהם מוכרחים לצאת הם יוצאים בכבוד ראש, והם מצטערים כאדם שאבד הונו ורכושו שמשתעשע בו, אבל הגוים לעולם לא יהיו נקיים מפסולת, ולכן אין הסוכה קולטתם, ואין מוצאין בה קורת רוח, ויושבים רק מצד ההכרח, לכן כשהם פטורים מן הסוכה בשביל שהם מצטערים, הם בורחים ממנה כתינוק הבורח מבית הספר, ולא עוד אלא שבועטים במצוה, ולכן מצוה זו תהא כור הבוחן בין ישראל לעמים.

אכן הכוונה היא, דהנה בקידושין דף ז'. אי' דאם אשה נותן פרוטה במתנה לאדם חשוב הרי זו מקודשת במה שהוא מקבל הפרוטה ממנה, כי מה שאדם חשוב מקבל מתנה ממנה, נחשב כאילו הוא נתן לה פרוטה, והנאת קבלת המתנה, נחשב אצלה כנתינה. וזה שאמר רב פנחס שאין זו מדה הנוהגת לכל אדם כי אם במי שירצה בו הקב"ה, והיינו כי הוא מפרש מאה"כ ד'האדם אשר נתן לו אלהים עושר ונכסים וגו' זו מתת אלהים היא', דהכוונה היא דמה שהאלהים נותן לאדם עושר ונכסים זו היא 'מתן אלהים' שהאדם נותן להקב"ה, כי הקב"ה מתענג במה שהאדם מקבל ממנו עושר ונכסים, ועל זה אמר רב פנחס שאין זו מדה הנוהגת לכל אדם כי אם במי שירצה בו הקב"ה, כי זה אמור דוקא למי שעובד את הקב"ה שלא לשם קבלת שחר, באיש זה מתענג הקב"ה ליתן לו שחר, ונמצא שבקבלת השחר הוא נותן לאלהים, אבל יש שהקב"ה נותן להם עושר ונכסים ואין זה נחשב שהם נותנים להקב"ה, כי אין הקב"ה מתענג במה שנותן להם שחר כיון שזה כל חפצם וישעם לקבל תועלת עצמי.

וכתב דמצות סוכה מורה על ענין זה שקבלת שחר מצות נחשב למצוה, כי ענין הסוכה הוא השכר שלעתיד לבא יהא האדם חוסה בצל כנפיו השכינה כמאה"כ (ישעיה ד') 'וסוכה תהיה לצל יומם', ונתן הקב"ה לישראל מצות סוכה להראות שקבלת השכר נחשב בעיני הקב"ה למצוה עצמה, כי לכן נעשה השכר לגוף המצוה. א

וכתב דבזה יתבאר מה שאומות העולם יאמרו להקב"ה תנה לנו מראש ונעשנה, ולכאורה תמוה שהרי התשובה על זה היא פשוטה דמי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת, ומדוע יאמר להם הקב"ה אף על פי כן מצוה קלה יש לי וסוכה שמה, לכו ועשו אותה. אכן הכוונה היא שאומות העולם יטענו דכיון דקבלת שחר נחשב כקיום מצוה, אם כן גם השכר שמקבלים בעולם הבא נחשב כקיום מצוה, הרי דעדיין יש קצת עבדות ה' וקיום מצות

במצות סוכה מודגש בתורה שנתנה לישראל ששורשם בקדושה / מצות סוכה נתנה אחרי יום הכפורים שבני ישראל נקיים מכל פסולת / יעקב אבינו שהיה נקי לגמרי מכל פסולת עשה הכנה למצות סוכה

- שם משמואל -

ב. בספר שם משמואל (יום הכפורים שנת תרע"ח) מבאר דהנה בזוהר הק' (ח"ג ק"ג.) אי' על מאה"כ 'כל האזרח בישראל ישבו בסוכות' וכתב 'כל מאן דאיהו משרשא וגזעא קדישא ד'ישראל ישבו בסוכות תחות צלא דמהימנותא, ומאן דליתיה מגזעא ושרשא קדישא ד'ישראל לא יתיב בהו ויפיק גרמיה מתחות צלא דמהימנותא'. ופירושו, ד'כל מי שהוא משרש וגזע קדוש מ'ישראל, ישב בסוכה תחת צל האמונה של הקב"ה, ומי שאינו משרש וגזע הקדושה לא ישב בה, אלא יוציא את עצמו מתחת צל האמונה. והיינו, דלכן הדגישה תורה 'כל האזרח ב'ישראל' ישבו בסוכות' ללמד דמצוה סוכה ניתנה לישראל מפני שהם ענפים מגזע ושרש קדוש, וישיבה בסוכה נתנה למי ששרשו הוא בקדושה.

והוא מפרש בזה מה שאמרו הקדמונים דמצות סוכה נמשכה לנו על ידי עבודתו והכנתו של יעקב אבינו, כדכתיב (בראשית ל"ג) 'ועקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות על כן קרא שם המקום סכות', דזה משום דמצות סוכה נתנה לנו אחרי יום הכפורים, אחרי שאדם נטהר מכל הפסולת שהיה בו במשך כל ימות השנה, ועכשיו הוא טהור ונקי מכל פסולת, והסוכה

א. ובזה הוא מפרש מאה"כ (תהילים ס') 'אלהים דבר בקדשו אעלזה אחלקה שכם ועמק סוכות אמדד' - לי גלעד ולי מנשה ואפרים מעוז ראשי יהודה מחוקקי'. וכתב, דהנה לכאורה נראה דכיון שעולם הבא אינו עולם המעשה, כמו שאמרו 'היום לעשותם', אם כן הצדיק בהגיע זמן פטירתו לעולם הבא יש לו להצטער על מיתתו, במה שמעכשיו יתבטל מעבודת ה'. אמנם לפי האמור זה אינו, כי אפילו בעולם הבא עדיין הוא עובד את ה', כי קבלת שחר על מצותיו נחשב אצל הקב"ה כעבודת ה', ונמצא שהוא עובד את ה' גם בעולם הבא אחרי פטירתו מן העולם.